

СПОРТДА ПЕДАГОГИК ВАЗИФАЛАРИНИНГ КЛАССИФИКАЦИЯСИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8153581>

У.Р.Элбоева

НДПИ «Жисмоний маданият» факультетининг 3-курс талабаси

Жисмоний тарбия дарслари уни ташкиллаш характериға кўра, дарсдаги тарбия ёки таълимнинг йўналишиға кўра, дарсға кўйилган педагогик вазифаларига кўра классификацияланади. Биз дарснинг педагогик вазифаларига кўра классификациясига тўхталишни лозим топдик. Улар, «Кириш», «Янги материални ўзлаштириш», «Аралаш», «Мустахкамлаш ва такомиллаштириш», «Якуний дарслар» деб хилланади.

Кириш дарслари ўқув йилининг, ўқув чоракларининг биринчи, шунингдек, ўқув чораги учун режалаштирилган дастурнинг янги бўлими еки мавзуларини бошланишидаги дарслар. Бундай дарслар ўзининг мазмуни ва тузилишиға кўра, анъанавий дарслардан биров фарқланади. Улар маъруза, суҳбат, ўзаро мулоқат, тарзида ташкилланиши мумкин. Ўқитувчи ўқувчиларға ўқув йили, ўқув чораклари учун жисмоний тарбиядан Давлат стандарти дастури бўлимлари бўйича ҳал қилинадиган умумий вазифалар, ҳар бир ўқувчининг индивидуал хусусиятларини ҳисобға олган ҳолда вазифалар ва уларнинг мазмуни билан ўқувчиларни таништиради, лозим бўлган талабларни кўяди. Кириш дарслари янги ўқув материални таништириш вазифасини ҳам ҳал қилиши мумкин.

Бошланғич синфларда дарснинг элементларини ўзаро муносабати ўрта ешдагиларда, айниқса катта мактаб ешидагилардагига нисбатан бир маромда. Чунки «диққатни йиғиш», «юкламани пасайтириш», «дарсни якуни ва уйға вазифа бериш» кичик мактаб ешидагиларда кўпроқ вақтни олади. Қолаверса, бу ешдагилар сада ва бошқа жиҳозлар билан машқларни бажариш учун кўп вақт сарфлайдилар. Шунга кўра дарснинг бу хилини асосий қисмида айрим ҳолларда 7-10 дақиқа атрофида вақт сарфланиши мумкин. Бешинчи синфларға бориб дарс элементларининг муносабати нисбатан тенглашади, 7 ва айниқса 9-синфларда дарс элементлари учун ажратилган вақтнинг муносабати кескин фарқланади. Айрим элементларға жуда қиска вақт кетса айримларига эса айтарли кўп вақт сарфланади. Дарснинг хилиға қараб бир-бири билан ўзаро боғланган турли хилдаги дарс элементларидан фойдаланиш мумкин.

Мустаҳкамлаш ва такомиллаштириш дарслари – кириш, янги материални ўзлаштириш дарсларидан сўнг асосан ҳаракат техникасининг асоси ўзлаштириб бўлингандан сўнг, ўрганилган машқларни мукамал бажариш мақсадида ташкилланади. Такомиллаштириш дарслари ўз ичига педагогик вазифасига кўра мустаҳкамлаш ва ўзлаштирилганни такомиллаштириш дарс хилларининг мазмунини мужассамлаштиради. Такомиллаштириш дарсларида асосий эътибор машқларни бажариш орали ҳосил бўлган ҳаракат малакаларини кўникмага айлантириш, машқни бажариш таомилини топиш, индивид учун ҳаракат техникасини мослаштиришни, жисмоний сифатларни ривожлантиришни ўз олдига мақсад қилиб кўяди. Дарсларнинг педагогик вазифасига кўра қайд қилинган хили тренировка машғулоти тарзида уюштирилади.

Яқун ўқувчиларнинг билимлари, эгаллаган ҳаракат малакалари ва кўникмаларини баҳолаш тарзида амалга оширилади. Бундай дарслар ўқув чоракларининг охириги еки дастур материалининг бўлимларини яқуни, ўқитилаётган материал учун фойдаланилган дарслар туркумини тугалланишидан сўнг ҳамда ўқув йилининг охириги дарслари сифатида ташкилланади. Яқунлов дарслари олдиндан режалаштирилади. Бу дарсларга ўқувчилар ўзларининг жисмоний ривожланиши ва жисмоний тайергарлигининг кўрсаткичларини яқуний ҳисоботи билан қатнашадилар. Ҳозирги кунда дарснинг бу хилини ота-оналар иштирокида ўтказиш одатга айлантирилади. Дарснинг бу хили фақат ўқув тарбия жараени учун яқун бўлиб қолмай, энг аввало ўқитувчи, ўқувчи ва ота-оналар учун ҳам яқунийдир. Дарснинг бу хили ҳам юқорида қайд қилинган ўзининг ташкилий тузилмасининг қисмларидан ташқари ҳар бир қисмнинг таркибий элементларига эга.

Акцентли (урғули) дарслар ўз мазмунига кўра ўқув дастурининг алоҳида ажратилган бўлими бўйича (гимнастика, енгил атлетика, волейбол, баскетбол ва ҳ.к. лардек дарслар тарзида) уюштирилади. Дарсда ўқитиш жараени фақат шу бўлиб материални ўзлаштириш, мустаҳкамлаш, такомиллаштиришга йўналтирилади. Дарс қисмларининг таркибий элементлари ҳам шу билан материални иборат бўлиши шарт.

Аралаш дарслар ўзининг мазмунида ўқув дастурининг таркибидаги бир неча бўлим материални ўқитишни ҳам янги ўзлаш-тирилмаган, ҳам ўзлаштириб, такомиллаштириладиган материални ўқитишга аралаш дарс дейилади. ўқувчилар бир неча гуруҳларга ажралиб, дарс давомида ўзлаштириб улгурилмаган мавзулар устида ишлайдилар.

Комплексли дарсларнинг мазмуни ўқув дастурининг турли хид бўлимлари бўйича у еки бу жисмоний сифатни тарбиялаш еки педагогик вазифаларга кўра таништириш, ўзлаштириш, мустаҳкамлаш, такомиллаштиришни мақсад қилиб бир дарснинг ўзида бир неча мавзу (волейбол, енгил атлетика, сузиш, гимнастика ва ҳ.к. лар) ўқитилади.

Дарснинг самарадорлигининг кўрсаткичларидан бири унинг зичлигидир. Дарсни зичлигини бир бутун еки уни қисмларнинг ўзини алоҳида аниқлаш мумкин. Бу дарснинг тайерлов, асосий, яқунлов қисмларида ишни ташкил қилишнинг шароитини бир ҳил эмаслиги билан боғлиқ дар секи унинг қисмлари учун сарфланган вақт 100 % деб қабул қилинади.